

Inskrift:

... tbiurn × lit × -... ta × stin × a -... ast × sun × sin ×
 5 10 15 20 25

... -biorn let [re]tta stæin ... -[f]ast, sun sinn.

»... -björn lät resa stenen [efter] ... -fast, sin son.»

Inskriftens båda namn äro endast delvis i behåll. Faderns namn har slutat på -biorn; möjligen har det, såsom Dybeck förmodar, varit *Fastbiorn*. Sonen har haft ett namn med efterleden -fastr.

676. Viksjö, Häggeby sn.

Pl. 36.

Litteratur: B 350, L 51, D 1: 23.; J. Bureus, Fa 6 s. 58 n:r 79 (Bureus' egen uppteckning), s. 179 n:r 73 (Rhezelius), Fa 10: 2 n:r 36 b, Fa 5 n:r 220, 486, Fa 1 s. 52; M. Aschaneus, F b 18 s. 237 f.; Ransakningarna 1667—84 (1667, 1672); J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 203; P. Elvius och J. Arenius, De Fierdhundria (diss. 1717), s. 106; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 463, 2, s. 492; R. Dybeck, Reseberättelse 1859; UFT h. 1 (1871), s. 55; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 28 f.; C. Marstrand i Festskrift til O. Broch (1947), s. 138.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (Fa 10: 2 och Fa 5), kopparstick stucket av A. Lampadius (Fa 10: 2, F f 6); Aschaneus, teckning (F b 18); J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 350); Dybeck a. a.

Stenen står V om vägen Häggeby—Skokloster, 1 km. NV om Viksjö och 1 km. S om Skadevi, ett par meter från själva vägbanan, 10 m. N om den lilla avtagsvägen till Tallbacken och 30 m. N om U 677. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Runstenen var känd redan av Bureus och hans medhjälpare. Den stod enligt Bureus »I Wijkulfsiö gårde i Ägby Sogn» (Fa 6), »På Wijkulfsiö gårde i Hæggeby Sogn» (Fa 10: 2), »Wijkulfsiö» (Fa 5), enligt Rhezelius (Fa 6) »Mitt i Wijkusa gårde». Aschaneus lämnar (F b 18) följande uppgifter: »Mitt i Wijkusa gårde, widh vägen, stor, släter gråsten. Versus Meridiem. NB. Jorden war stycke på stenen öfver figur och skriff, nu vpgräfuin. Vid dänne sten i Backan många murgriffter: där ibland graff, ännu, i Nampnet.» Sedan han meddelat inskriftens lydelse, tillfogar Aschaneus: »NB. Här af heter byn rätt Wijkulfsa som här står, Och eij Wijkusa, som nu sägz.» — Viksjö-stenen var en av de två runstenar, som Bureus år 1602 hade låtit Abraham Lampadius gravera i koppar för det då planerade arbetet om svenska runinskrifter (H. Schück, *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien* 1, 1932, s. 59; E. Svärdström, *Johannes Bureus' arbeten om svenska runinskrifter*, 1936, s. 11). Under teckningen i det handskrivna exemplaret (Fa 10: 2) har Bureus antecknat: »Efter denna Ritningen är utstuckit ded som står yterst här i boken fastlimad.» På bakpärmens insida är också kopparsticket fastklistrat. Ett bättre bevarat exemplar av kopparsticket finnes i Kungl. Bibliotekets samling av Bureus' kopparstick (F f 6); det har med Bureus' hand påskriften: »Abraham Lamp. fecit.»

I *Ransakningarna* (1667 och 1672) meddelas, att »i andra Wijkulfsiö gärdet» finnas tre runstenar; utom U 676 och 677 är det tydligen också U 674 som avses. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Wicksiö gårde Egby sochn» (B 350 och L 51: »Viksjö gårde»). O. Celsius, som fått inskriften meddelad »af Dn. Mart. Kiærulf 16 jan. 1730», anger som plats: »Häggeby Sochn och Hæggeby by.» — Dybeck meddelar: »Nästan midt i Viksjö norra gårde är en höjd, Galgbacken kallad, öfver hvars vestra sluttning vägen mellan Hæggeby och Skogkloster löper. Grafkullar finnas å höjden och runstenen står i åkern vester om vägen. Han är mycket nedsjunken i jorden, som nu täcker en stor del af nedre slingkretsen.» Beskrivningen till Geo-

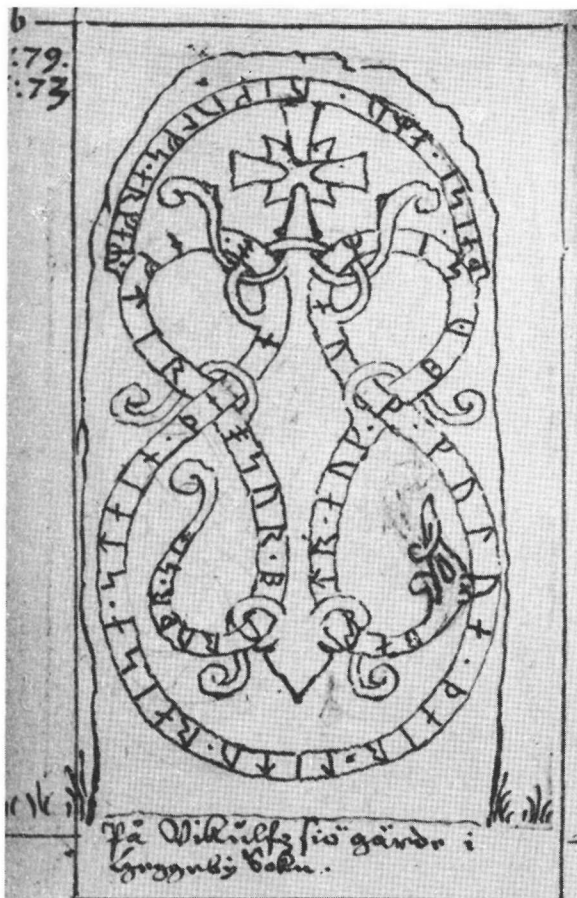

Fig. 103. U 676. Viksjö, Häggeby sn.
Efter teckning av Bureus (F a 10: 2).

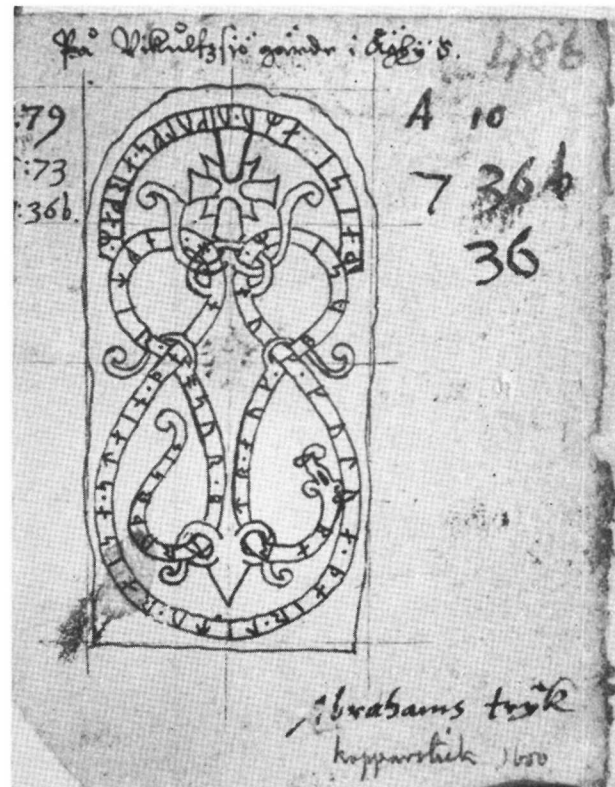

Fig. 104. U 676. Viksjö, Häggeby sn.
Efter teckning av Bureus (F a 5).

logiska kartbladet »Sigtuna» (1865): »SO från Skadevi, V om landsvägen invid Galgbacken, tvenne stående» (U 676 och U 677). Stenen restes på samma plats år 1943.

Grå, finkornig basisk gnejsgranit. Höjd 2,35 m., bredd 1,05 m. Ytan är tämligen jämn och slät. Ristningen är tydlig och överallt väl bevarad. Karakteristiskt är, att runorna ofta äro huggna med smalare linjer än ramarna.

Inskrift:

· þartr · auk · bysir · auk · kulua · þair · letu · raisa · stain · þeno · eftir · osur · burupr · sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
þaisi · varu · uikulfs · arfar ·
65 70 75 80

*Biarttr(?) ok Bysir(?) ok Kylfa(?) þeir letu ræisa stæin þenna æftir Assur, broður sinn.
Þæisi varu Vikulfs arfar.*

»Bjärt och Bysir och Kylfa de läto resa denna sten efter Assur, sin broder. Dessa voro Vikulvs arvingar.»

Till läsningen: Nedre delen av hst i 1 b är borta. Hela runan är svag. Alla runorna i namnen 1—5 **bartr** och 9—13 **bysir** äro säkra. 10 **y** är stunget. 17 **k** och 18 **u** äro icke stungna.

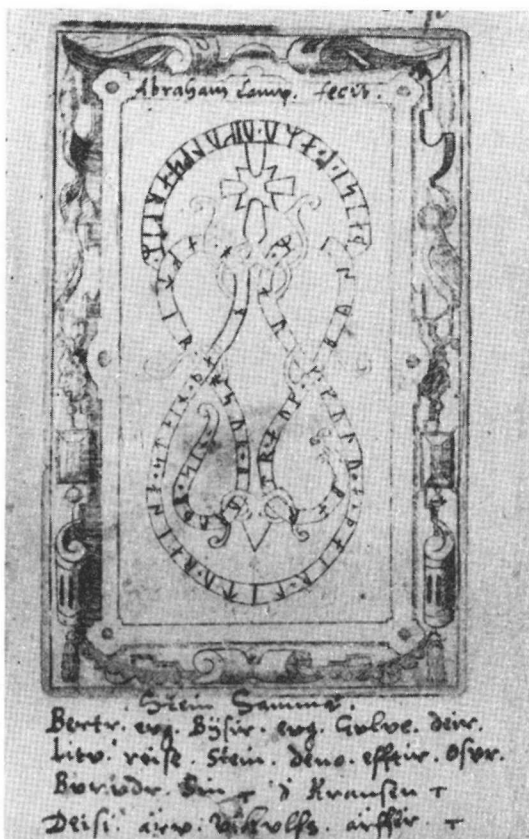

Fig. 105. U 676. Viksjö, Hägeby sn.
Efter kopparstick av Abraham Lamprecht.

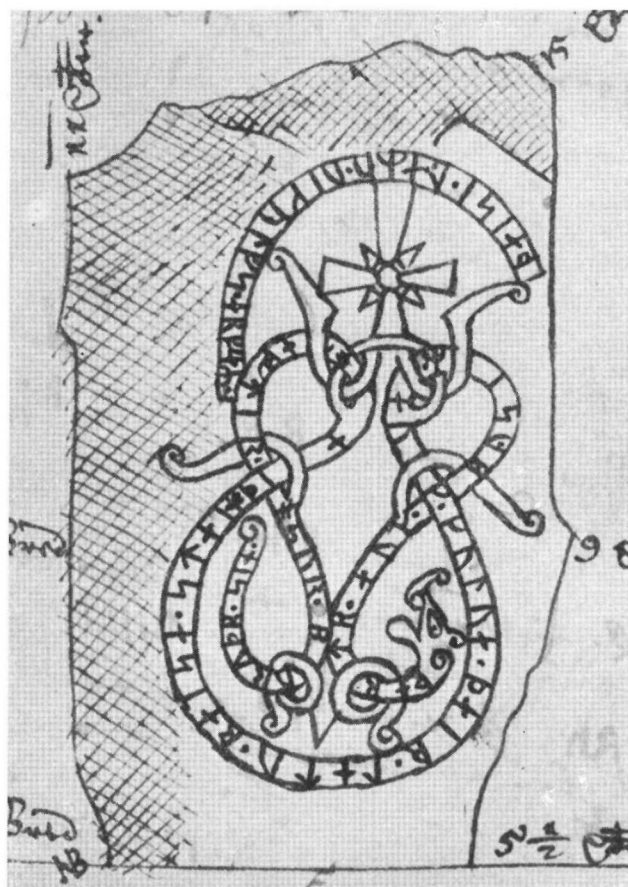

Fig. 106. U 676. Viksjö, Hägeby sn.
Efter teckning av Aschaneus.

20 **u** står direkt på en ornamentslinje som hör till rundjurets huvud, men är utan tvivel avsett som en runa, ej ett ornament. 27 **e** är säkert stunget; likaså 41 och 44 **e**. Intet sk efter 61 **n** eller före 62 **p**. Snett över r. 66 går en fördjupning, som liknar **bst** i **n**; sannolikt är den dock icke huggen. Runan torde böra uppfattas som **i**. **Bst** i 67 **u** är skadad. Runan torde dock kunna betraktas som säker.

Bureus (F a 10: 2): **bartr · auk · bysir auk · kulua · pair · litu · raisa · stain · peno · eftir osur · burupr · sin paisi · aru · uikulfs · arfar**. Framför 68 **a** har Bureus lämnat plats för en runa; 67 **u** har tydligen redan varit så skadad, att den svårigen kunde läsas. Kopparsticket har obetydliga avvikelser: 41 **a**, 44 **a**, 81 **i**. I Bureus' anteckningsbok F a 6 slutar inskriften med 61 **n**. Den senare delen finnes icke med. — Aschaneus (F b 18): **bartr · auk · bysir · auk · kulua · pair · letu · raisa · stain · pino eftir · osur · burupr · sin · paisi · i · aru · uikulfs · arfar**. Härmed överensstämmer fullständigt Rhezelius' läsning (F a 6), som troligen endast är en avskrift av Aschaneus'. — Hadorph och Leitz (B 350): **· bartr · auk · busir · auk · kulua · pair · litu · raisa · stain peno · iftir osur · burupr · sin · paisi · uaru · uikulfs arfar**. — O. Celsius (efter läsning av M. Kiærulf): 1—5 **biartr**, 9—13 **byslr**, 27 **i**, 41 **i**, 44 **a**, 53—58 **brupr**, 66 **i**, 67—82 **uaru · uinupfs · arfa**. — Dybeck: 1—5 **bartr**, 9—13 **busir**, 17—21 **kulua**, 27 **i**, 41 **e**, 66 **i**, 67 **u**.

Inskriften börjar med tre namn. De äro alla tydligt hnggna. Om läsningen kan därför icke råda något tvivel. Emellertid äro namnen allesammans säregna och svårtolkade. De äro enledade, det första enstavigt, de båda andra tvåstaviga. 1—5 **bartr** återger väl snarast ett **Biartr**, med en **i**-runa uteglömd efter 1 **b**. Ett sådant namn synes visserligen icke vara belagt på östnordiskt

område, men det är säkert styrkt från Norge (Lind), både som egentligt mansnamn och som binamn, vilket givetvis är det ursprungliga (adj. *biartr* 'ljus'). Detta förefaller rimligare än att **bartr** (i st. f. **barþr**) skulle återge mansnamnet *Bárðr*, såsom S. Bugge föreslagit; **t** förekommer visserligen någon gång i stället för **p** som tecken för frikativa, men avgjort sällan. Och det finns ingen anledning att vänta det här. Alternativt tänker sig Bugge **bartr** som »graphisk Omsättning för **bratr**»; detta skulle kunna återge ett *Brattr* eller *Brandr*. C. Säve (i *UFT* h. 1) föreslår »Brand eller Bard?» — Något namn som kan direkt motsvara 9—13 **bysir** är annars icke känt. Runan **y** kan vara tecken för **y** eller **ø**; **s**-ljudet kan vara långt eller kort. **bysir** är ganska tydligt nominativen av en *ia*-stam. Mansnamn bildade på detta sätt äro icke ovanliga: *Ópir*, *Grettir*, *Styrmir*, *Hildir*, *Birgir*, *Sverkir* o. s. v. Såsom Bugge framhållit (*Runverser*, s. 29 not), växlar ibland *ia*-stam och *an*-stam, t. ex. **balir** L 1006 och **bali**, isl. *Vilir* och *Vili*, *Skylir* och *Skúli* (Lind, sp. 927), *Hyltir* och *Holti*, *Gylfir* och *Gylfi*. Jfr även Ad. Noreen, *Altschwedische Grammatik* (1904), s. 296 (§ 395 Anm. 1). **bysir** skulle då kunna vara en sidoförm till runsv. *Bosi*. Om detta namn se Sm 6, U 616. Måhända är **bysir** samma namn som fsv. fda. *Böse*. — Mest oklart är det tredje namnet, 17—21 **kulua**. Trots formen på *-a* är det sannolikt ett mansnamn; härpå tyder den omedelbart följande pronomenformen **pair** (icke **pau**, såsom man skulle ha väntat, om ett av namnen varit kvinnonamn). Det bör då vara ett appellativum, brukat som binamn (och senare eventuellt som verkligt mansnamn), sålunda typen *Orøkia*, *Sturla* o. s. v. Något ord, som skulle kunna svara mot skriftformen **kulua**, är emellertid icke känt. Man skulle tveksamt kunna föreslå fsv. *kylva*, *kølva*, f. 'klubba' (isl. *kylfa*), men detta ord är bildat på isl. *kolfr* m. 'kolv, klump' och har **b**-bjud, icke **y**-ljud, i stammen. Man skulle sålunda vänta ett **kulfa** (*kylfa*) och måste följaktligen antaga en felristning. Jfr i samma inskrift **arfar**. Ett **kulua** kan naturligtvis återges *Gylva*, såsom Brate gör (*Runverser*, s. 29), men ett sådant namn är helt okänt och förblir ett löst antagande. Om namnet *Gylfi* (*Gylfir*) se Lind, *Norsk-isländska dopnamn*, sp. 430.

Om namnet *Assurr* se U 276. — Faderns namn, som förekommer i genitiven **uikulfs**, kan ha varit *Vikulfr* eller *Vigulfr*. Båda dessa namn synas ha varit ovanliga. *Vikulfr* är överhuvudtaget icke känt från annat håll. Vad *Vigulfr* angår, finns i runinskrifterna endast ett säkert belegg, från en numera förkommen runsten, D 1: 136 Tibble, Balingsta sn (jfr också U 324). Från medeltiden finnas några få belegg i Sverige (Lundgren—Brate) och Norge (Lind). I Danmark tycks namnet vara okänt.

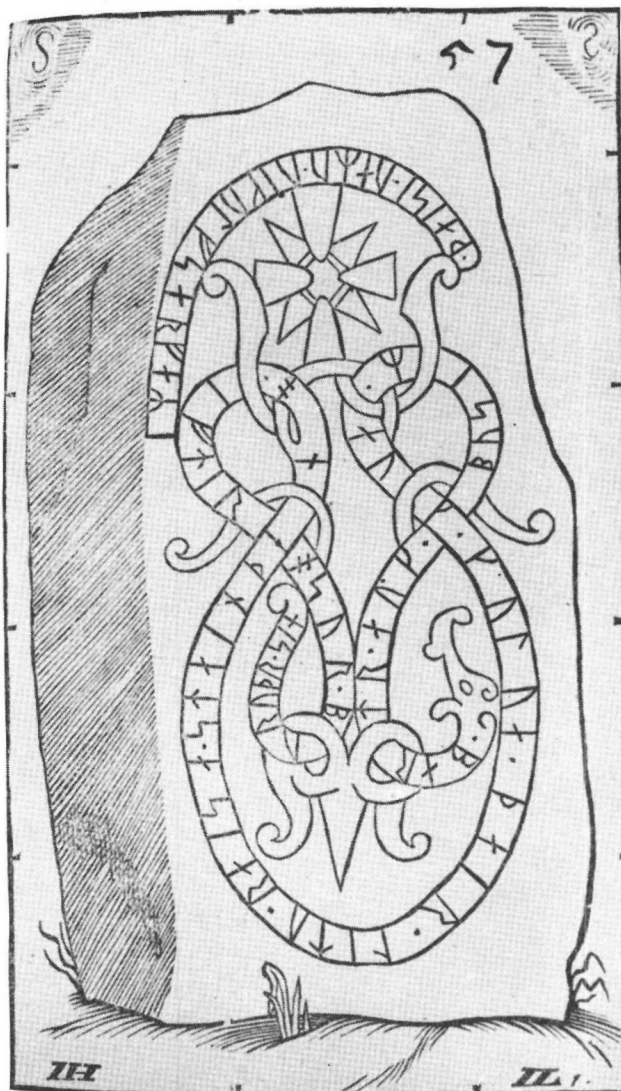

Fig. 107. U 676. Viksjö, Häggeby sn. Efter B 350.

Ordet *arfi*, pl. *arfar* har givetvis ungefär samma innebörd som *sunr*, pl. *synir*. Jfr bland runinskrifterna U 259, 354, 524, 579 m. fl. Men det är ju sannolikt, att sönerna, som ha rest den präktiga minnesvården över sin fader, uttryckligen ha velat framhålla dess förbindelse med arvet. De ha velat kungöra, att de äro Vikulvs legitima arvingar, och de ha samtidigt fullgjort en plikt gentemot den dödes minne, som åvilade dem såsom hans arvingar. U 676 är då närmast att jämföra med U 236 och 237. — Redan Aschaneus och Bureus ha satt namnet **uikuifs** (gen.) på stenen i samband med gårdens namn. Den bör rätteligen heta Vikulfsa, Vikulfsjö, icke Vikusa, »såsom nu säges». Namnet på byn Viksjö i Häggeby sn är rätt väl belagt i äldre källor: *in vikursedhi* 1296 SD 2, s. 206 avskr., *in vikursætrum* 1285—1317 ib. s. 697 avskr., *in vikursætrum* 1315 SD 3, s. 210 orig., *in wycursætrum* 1315 ib. s. 211 orig., *in Wikulsætre* 1349 SD 6, s. 97 orig., *i Wikulsæter* 1404 SD ns 1, s. 377 orig., *i Wikusæther* 1439 Sv. medeltidsregister 1434—41, s. 295 orig., *i Wikusæthrom* 1439 ib. s. 295 avskr., *vikulsætræ* 1489 (F. Hedblom, *De svenska ortnamnen på säter*, 1945, s. 61, not). Att förleden i detta namn är mansnamnet *Vikulf*, antages i Lundgrens och Brates namnordbok, och Folke Hedblom — som icke tycks ha observerat runinskriften — nämner i sin avhandling om ortnamnen på *-säter* (s. 207) Viksjö bland de två å tre på 1200-talet belagda *säter*-namn, som med sannolikhet innehålla personnamn. Icke minst med hänsyn därtill, att namnet Vikulv är så sällsynt, måste det anses ytterst sannolikt, att gården är uppkallad just efter den man, som nämnes i runinskriften, och att det alltså är han, som har grundat och från början har ägt sätern.

Carl Marstrander har framhållit (*Festskrift til professor O. Broch*, s. 138), att då det i den tillagda meningen brukas pronomenet **þaisi** (icke **þain**) beror det på »at hensikten er at poentere at også den døde Ossur var blant Vigulvs arvinger». Formen **þaisi** är språkhistoriskt intressant. Den har uppkommit ur *þæi-si* (till got. *þai*), eller ur *þæir-si*, med assimilation av *rs*. Jfr **þair** : **si** Sö 169, **þirsi** Sö 346.

U 676 är en ganska skickligt utförd ristning, av en okänd ristare, vars stil och teknik man tycker sig känna igen på en del andra runstenar i trakten: U 459, 630, 646, 653, 667. Han påminner mycket om den Arbjörn, som har signerat U 652 och de tyvärr ej längre bevarade U 682 och U 688. Möjligen är han i själva verket identisk med denne. Om denna sammanställning är riktig, torde U 676 kunna betraktas som Arbjörns duktigaste och mest representativa verk.

677. Viksjö, Häggeby sn.

Pl. 36.

Litteratur: B 352, L 52, D 1: 24. M. Aschaneus, F b 18 s. 235; Ransakningarna 1667—84 (1667, 1672); J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 204; UFT h. 1 (1871), s. 55.

Äldre avbildningar: Aschaneus, teckning; J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 352); Dybeck a. a.

Runstenen står på västra sidan av vägen Häggeby—Skokloster, omkr. 30 m. S om U 676. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Runstenen har säkerligen varit känd av Bureus. Att inskriften icke har blivit upptagen i hans samlingar, beror nog på att den var så skadad och svårläst. M. Aschaneus har emellertid gjort en teckning av stenen med konturerna av runslingan, ehuru utan inskrift. Han lämnar följande uppgift: »I Wijkusa Giärdet står denna efterföljande R|N|t|H|t|t.» — Om *Ransakningarna* se ovan U 676. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Wijksiö gärde» (B 352 och L 52: »Wiksjo gärde»). — Dybeck: »Stenen står några famnar söder om föregående [U 676] invid vägkanten. Ristningen är svårt skadad.»